

МОДЕЛЪТ НА ДОБРОТО УПРАВЛЕНИЕ - ВАЖЕН ФАКТОР ЗА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ

*Емине Мехмед**

Актуалността на темата произтича от факта, че и към настоящия момент все още не е преодоляно характерното линейно мислене за сигурността от миналия век. За постигането на една по-успешна и трайна стратегия за национална сигурност на дадено общество, което да отговаря на съвременните условия, трябва да се следва принципът на доброто управление. В тази връзка теорията и сегашната практика отделят специално внимание върху стабилното развитие на държавната администрация, гражданското общество и не на последно място на икономиката.

Обектът на настоящето изследване е съсредоточен върху изключителната важна роля на доброто управление за сигурността днес, когато светът е обхванат от огромни трансформации, протичащи на фона и под въздействието на процесите на реструктурирането на световната икономика, основана на качествено нов модел на развитие. За да докажем това твърдение, на първо място ще акцентираме върху проблемите относно възприемането на понятието за сигурността в Република България. На следващо място ще наблегнем на актуалното понятие за сигурност в настоящия век. След това ще подчертаем основната роля на доброто управление за сигурността днес и едновременно с това ще очертаем модел за стратегия, изграден върху същия принцип за доброто управление, в съответствие със съвременната практика и теория.

I. Възприемането на понятието сигурност

Както вече наблегнахме по-горе, към настоящия момент все още не е преодоляно линейното мислене за сигурността от миналия век, ведно с всички последици от това. Не допустимо е дадена държава да се ограничи само и единствено с поставянето на акцент върху националното в сигурността. В условията на глобализация, нарастват видовете елементи, които крепят националната сигурност, поради което

* Емине Мехмед, завършила право в БСУ. От 2012 г. е адвокат към Адвокатска колегия – гр. Бургас. Автор на статии в областта на националната сигурност.

не може да разчитаме само на „гаранциите” на международното право. За това, разглеждайки понятието за национална сигурност, трябва да отбележим, че отговорността за нея е споделена и не е ограничена само в пределите на дадена държава.

Разбира се, тук трябва да споменем, че погрешно би било да се набляга и върху другата крайност, а именно да се гарантира сигурността само чрез участие в международни организации и алианси. В много случаи самото участие е неефективна гаранция за сигурността, ако липсват развити вътрешни опорни фактори на държавата. Като пример в тази насока можем да споменем Концепцията за националната сигурност от 1998 г., която подцени развиването на националните елементи успоредно с идеологията на ЕС и НАТО.

За голямо съжаление у нас, силната държавност не намира своето проявление в способността и капацитета на институциите. Определящият фактор за държавността и демократичния процес са гражданите, които имат главната задача да бъдат мост между държавната администрация, културните ценности и социалните фактори за устойчиво развитие на гражданското общество.

Поради линейното мислене се допускаха и продължават да бъдат допускани грешки относно стратегия на сигурността. Би било неприемливо в настоящия век концепциите за сигурността да се пишат само и единствено от управляващите държавата. Слабостите в институционалната регламентация на системата за сигурност се дължат още и на недооценяване на значимостта от ясно очертаване на задачите и перспективите на сектора. Те се дължат най-общо на противоречивия път на изграждане на националната система на сигурност и на влиянието на различни политически фактори.

След 10.11.1989 г. националната ни система за сигурност премина през двата етапа на развитие. В периода от ноември 1989 г. до юли 1991 г. системата ни функционираше без новоприета нормативна база, на основата на старата Конституция и върху приетата при стария режим законова уредба. Адаптирането на тази система към новите политически и социални условия ставаше в условията на хаос, липса на ясни правила, с интуитивно нагаждане на системата към непознати дотогава принципи на функциониране, с вземане на решения в системата за сигурност от органи, които не съществуваха в правната ни система. Промените, които се направиха в Конституцията от 3 април 1990 г. не успяха да променят обстановката в системата на сигурност. Институционалното изграждане на системата започна с приемането от VII Велико народно събрание и влизането в сила на 13 юли 1991 на

Конституцията на Република България. Дълбоките причини за незадоволство от системата днес, могат да бъдат както вътрешни, така и външни. Една от тези причини е еволюционният характер на изграждане на системата за национална сигурност. Тя се изразява в разрушаването на комунистическата политическа система в страните от източна Европа и последвалото създаване на новите системи за сигурност, които протекоха по революционен и еволюционен път. На следващо място бе различното по характер и интензивност влияние, което оказваха върху изграждащата се национална система двете големи организации, към членството в които се беше ориентирала страната ни, а именно НАТО и ЕС. Другата причина се изразяваше в конституционния модел на изграждане на националните системи за сигурност, съгласно който ръководството и контрола върху системите за сигурност бе разпределен върху два властови центъра – изпълнителната власт и президентската институция.

Действащата, към настоящия момент система на сигурност на страната ни страда от липсата на двата задължителни реквизита, а именно: подчиненост на различните подсистеми на различни властови центрове и частичен граждански контрол върху определени системи за сигурност.

Ето защо в условията на глобализация трябва да се работи комплексно и в името на доброто управление, в което са включени както държавната администрация, така и гражданското общество.

II. Актуалността на понятието за сигурност днес

До преди няколко десетилетия сигурността се описваше основно с военни термини, то днес възприемането на понятието сигурност е по-масабно, включващо в себе си стабилно и ефективно функциониране на всички социални системи в обществото. Днес все повече се отделя внимание на проблемите свързани с правата на гражданите, на социалните проблеми, на здравеопазването, както и заплахата върху околната среда и редица други. В условията на глобализация заплахите за сигурността предимно се свързват с така наречените невоенни проблеми. Проблемът за националната сигурност не е само и единствено въпрос на отбраната и въоръжените сили. Днес сигурността се възприема като интегрално понятие, включващо както състоянието на света, региона, страната, обществото, отделните общности и отделните граждани, така и възможността за пълна реализация на свободата и способностите им в условията на правова държавата.

В най-новата ни доктрина се поставя нов акцент върху разбирането за сигурността, който е свързан с принципа на доброто управление.

Предимно се набляга върху стабилното развитие и взаимодействие на държавната администрация, икономиката и гражданското общество. Следващо място заемат военната доктрина, полицейската практика и международните отношения.

В този ред на мисли, можем да кажем, че днес сигурността е неделима от битието на гражданите. Националната сигурност се фокусира върху състоянието на гражданската сигурност, който от своя страна се явява критерий за състоянието на сигурността в гражданското общество, представлява гаранция за законността, защитаваща живота, свободите, здравето и имуществото на гражданите от всякакви заплахи, независимо дали са от военен или друг характер.

Днес, понятието за сигурността бива свързвано с критерии, които са насочени към стабилност, устойчиво управление, ефективност на държавната администрация и взаимодействие със социалната система, ефикасно политическо представителство и др..

III. Съвременният принцип на доброто управление

Съвременното разбиране за добро управление надхвърля традиционното схващане за адекватно, честно, обществено управление. Днес, когато подчиняването на администрацията на политическия натиск е вече отживелица, светът има нужда от стратегии за сигурност, които са по-ефикасни, ефективни и гъвкави. Именно поради това поставяме акцент върху доброто управление като декларация за обществената сигурност.

Основните характеристики на доброто управление в съвременния смисъл:

1. Външно обединение или съюз, както някои автори го определят и като „външен кооператив”. В настоящия век броят на интересуващите се от такива стратегии надхвърля броя на тези, които предпочитат да са самостоятелни. Повечето държави приемат, че несигурността се причинява от нестабилните членове на „кооператива”, които подкопават основите и пропукват целостта на обединението. Нелоялността на само един съюзник представлява сериозна заплаха за останалите членове. Безспорно нестабилността на определен член засяга спокойствието и сигурността на всички останали без изключение. Нестабилната държава член може да създаде големи проблеми преди всичко с неадекватно държавно управление, изолиране на гражданското общество, политическа, икономическа и социална нестабилност, корупция по етажите на държавната администрация. Докато

заплахата с оръжие или с поддържане на особено мнение по някои въпроси не може да прокопае основите на съюза.

Следователно стигаме до извода, че основата за доброто управление е обединяването на гаранциите за сигурността по начин, който да е по-надежден. Доброто управление формира своите гаранции за сигурността чрез всеобщи, логични и ползотворни решения, които са във всеобща полза за всички участници, а не само на отделни членове. В условията на глобализация, все по-ясно се вижда и много автори приемат, че сигурността прогресира от системата „печелещи за сметка на губещите” към системна взаимна печалба или казано с други думи сигурността на другия заляга в основата на собствената сигурност.

2. На следващо място доброто управление се възприема и като вътрешен съюз. Една от основните характеристики на доброто управление е антимонополната му същност. Разбира се, че управлението е извършване и упражняване на ръководни дейности, т.е. власт. В случай, че тази власт превиши пределите си тя преминава в монопол, което довежда до непозволено налагане на нечий частен интерес, а това от своя страна води до ограничаване на доминацията на дадена политическа партия в политическия живот. Свидетели сме как политическите партии първо мобилизират избирателите си по време на избори и след като бъдат избрани по време на мандата си, обръщат гръб на хората, които са гласували доверие към тях. Още повече, че партиите, в зависимост от идеологията си заемат различни позиции, бранейки интересите на партията, а не на избирателите. Избирателите от своя страна искат конкретни политики за самите тях. В настоящия век в основата на доброто управление трябва да стоят политиките свързани с плаващите мнозинства с конкретни и ясни цели в дадена област. Идеологическите предначертания и партийността бавно ще отстъпват пред тези с конкретни политики. Глобалното развитие налага поставянето на акцент върху конкретните политики в различни сфери на живота, както и създаване на подходи от кооперативен тип, които са по-ефикасни, гъвкави и ефективни.

3. Не случайно, много автори определят доброто управление на новия век, като управление, насочено към създаване и осъществяване на ефективни публични политики във всяка област на живота. Това от своя страна означава балансиране на политиката с интересите на гражданите и икономиката без да се стига до пристрастия към някоя от страните.

4. На следващо място трябва да подчертаем, че в основата на доброто управление стои и високият административен капацитет. Неза-

висимо в каква международна организация или алианс участва дадена държава, без отговорна, ефективна и ефикасна държавна администрация тя не може да функционира. Безспорно е обаче, че не можем да изброим изчерпателно елементите и технологията за ефективно управление, както в повечето случаи се приема за административния капацитет. Административният капацитет, от своя страна представлява способността на дадена администрация да изпълнява определени, нормативно възложени ѝ функции, като постига предварително зададени резултати и така удовлетворява определени обществени потребности, изисквания и очаквания. В тази връзка капацитетът трябва да се разглежда като премахване на подчиненото положение от страна на администрацията и оказвания натиск от партизираната политика. Конституцията на Република България също определя с разпоредбата на чл. 116 администрацията да е пряк изпълнител на волята и интересите на нацията, като се ръководи единствено от закона. Към настоящия момент, взимайки предвид асиметричното разположение на действащата политика и подчинената администрация, партизацията е неизбежна. Партизирането представлява разцепване на обществото в интереси и обслужване на определени партии. Поради тези причини трябва да се предприемат редица неотложни политически, нормативни и административни мерки. При сега действащите условия, когато политическите партии обслужват частни интереси, така очакваният висок административен капацитет е невъзможен. Анализирайки актуалната нормативна уредба, стигаме до заключението, че тя защитава най-напред партийния интерес, а след това интереса на обществото, вследствие на което се ограничава връзката между държавната администрация и гражданското общество. Формираният в Република България модел не предвижда създаване на устойчиви стратегически правила за по-ефективно функциониране на администрацията, може би предвид страха, че ще се ограничи партийното упражняване на властта.

5. Не на последно място доброто управление е непосредствено свързано със структурите на гражданското общество. В настоящия век доброто управление е нещо много повече от общоприетите представи за добре организирано, честно и умело управление, изпълняващо прецизно определената политическа власт. Не трябва да се пренебрегва и фактът, че гражданските структури сами по себе си могат да заемат единствена роля в реализиране на доброто управление. Доброто управление се изразява в наложителния баланс между отговорната, ефективната и ефикасната публична администрация от една страна и гражданското общество от друга.

IV. Модел за стратегия, изграден върху принципа за доброто управление, в съответствие със съвременната практика и теория

В съвременния свят моделът на успешната стратегия е резултат и последица от доброто управление. Поради това, днес и теорията и практиката приемат, че главна роля за това има стабилното развитие на държавната администрация, икономиката и гражданското общество. На следващо по важност стъпало са поставени военната доктрина и международните отношения. Приемането на определена стратегия почива на съчетанието на вътрешен и външен консенсус. За това моделът на съвременната стратегия за сигурност трябва да е отворен, не засекретен и да дава възможност за участие от страна на структурите на гражданското общество, които да изразят свободно своите мнения и критики.

Съвременният модел за стратегия за сигурност трябва да е структуриран по начин, който да съдържа три основни положения.

1. На първо място, трябва да е ясно подчертан континюитета в политиката на сигурността на държавата. Това означава, че стратегическата концепция на тази държава трябва да се основава и да доразвива националните стратегически документи. Основите на стратегията за сигурност трябва да бъдат положени от надведомствени и надпартийни органи, без намесата на политически представители или организации. За създаването на такава стратегия най-същественото условие е партийната независимост и независимостта от външни сили. Също така трябва да почива и надгражда стратегиите и доктрините на международните съюзи, в които тя е членка, да дава оценка за изпълнението на тези документи и необходимостта от създаването на нови стратегически документи.

2. На следващо място стратегиите трябва да съдържат данни за оценката на състоянието на националната сигурност към съответния момент, като бъдат посочени, както изпълнените, така и неизпълнени задачи, слабите и силни страни на досегашната политика на сигурност.

3. Моделът за стратегията за сигурност трябва да бъде програма за бъдещи действия, в която ясно да са формулирани предстоящите задачи и бъдещи реформи. Тя трябва да бъде план за действие, както управленски, така и законодателен.

Ето защо моделът на съвременната стратегия за сигурност, на първо място трябва да е насочена към осигуряване на ефективна и ефикасна система за управление, законност, независима съдебна

власт, обединяване на демократичните ценности. На следващо място са въоръжените сили и ефективното международно участие. Приоритет на стратегията винаги трябва да бъде общественият интерес.

Днес, когато светът е обхванат от глобални трансформации, процесите са изключително динамични, белязани от множество предизвикателства за устойчиво развитие на държавите, същинският смисъл на модела на доброто управление на националната сигурност се свежда до защитата на отделния гражданин. Разбира се, за постигането на такъв модел на управление основна роля заема развитата и ефективна държавна администрация, доверието в съдебната власт, наличието на политическа стабилност, които да гарантират спазването на законите, консолидацията и демократизация на гражданското общество, подобряване стандарта на живота, интелектуалното развитие на гражданите.

Използвана литература:

1. Концепция за националната сигурност на Република България (приета на 22.04.1998 г.).
2. Найденов, М. – Актуални предизвикателства пред сигурността на Република България (28 ноември 2008 г.).
3. Стратегия за национална сигурност на Република България, Проект 2008 г., група експерти под ръководството на проф. Димитър Йончев.
4. Симеонов, Иван. Националната сигурност на България в края на ХХ в. и началото на ХХІ в., София, 2002.
5. Слатински, Николай. Измерения на сигурността, София, 2000.
6. Слатински, Николай. Националната сигурност: аспекти, анализи, алтернативи. София, 2004.
7. Стефанов, Георги. Теория на международната сигурност. Изд. „Сиела”. София. 2005.
8. Стефанов, Георги. Теория на международните отношения. Изд. „Сиела”. София. 2005.
9. Танев, Тодор, СУ, Доброто управление: основен фактор за сигурността на обществото, expert-bdd.com, 19.06.2008;
10. Танев, Тодор, Доброто управление, като основен фактор за обществена сигурност през ХХІ век.
11. Buzan, B. and Wæver. *Regions and Powers; the Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
12. Lawrence J. Korb. 2003. *A New National Security Strategy in an Age of Terrorists, Tyrants, and Weapons of Mass Destruction* (New York: Council on Foreign Relations).

13. Snow, Donald M. National Security For a New Era: Globalization and Geopolitics. New York: Pearson Longman, 2nd Edition, 2007.
14. Илиева Д. Ядро концепта „власть” и его приядерная зона со смысловым концептом „*господство*” сквозь призму болгарских паремий. – В: Международная научная конференция „Слово. Текст. Время – XII Фразеология в идиолекте и системе славянских языков. К 200-летию со дня рождения Т.Г.Шевченко. Щецин, Польша, 14-17 ноября 2013 (в печати).
15. Илиева Д. И. За същността на концепта.// 70 години българска академична лексикография. Доклади от VI национална конференция с международно участие по лексикография и лексикология, с. 527- 535, С., 2013, ИБЕ – БАН, Акад. Издателство „Проф. Марин Дринов”, ISBN 978-954-322-578-1, 653с.
16. Илиева Д.И. Истина про правду и истину (сквозь призму болгарской и русской языковой личности). – В: Ростов на Дон. Южно-Российские научные чтения – 2013. Южный федеральный университет. Факультет филологии и журналистики. Язык как система и деятельность – 4. Материалы Международной научной конференции. с. 128 – 132, Изд-во Foundation, Ростов-на-Дону, 2013, ISBN 978-5-4376-0091-7.

РЕЗЮМЕ

Объект исследования сосредоточен на важнейшую роль хорошего управления безопасностью в то время, когда весь мир охвачен огромными трансформациями, притекающими на фоне процессов реструктурирования мировой экономики, основанной на качественно новой модели развития. Акцент поставлен на проблемы восприятия понятия о безопасности в Республики Болгарии и на актуальное понятие о безопасности в настоящем веке. Сегодня выявляется основная роль хорошего управления безопасностью и наряду с этим выводится модель для стратегии, основан на тот же принцип хорошего управления, в соответствии с современной практикой и теорией.

Существенный смысл модели хорошего управления национальной безопасностью сводится к защите отдельного гражданина. Чтобы добиться такой модели управления, основную роль занимают развитая и эффективная государственная администрация, доверие в судебную

власть, наличие политической стабильности, которые смогут обеспечивать соблюдение законов, консолидацию и демократизацию гражданского общества, улучшение стандарта жизни и интеллектуальное развитие граждан. Следующую, не менее существенную роль, занимают международные отношения, проявляющиеся в сбалансированном партнерстве нашей страны со всеми остальными субъектами и в возможности быть равноправным и активным партнером.

SUMMARY

The object of the research is the exceptionally important role of good governance for the security nowadays when the world undergoes major transformation at the background and under the influence of the processes of restructuring the world economy based on an entirely new model of development. The accent is placed on the issues related to the perception of security in the Republic of Bulgaria and on the notion of security in the current century. The main role of good governance for the security is outlined, while proposing a strategy model based on this very principle of good governance in compliance with the modern practice and theory.

The underlying importance of the national security good governance model is brought to the level of protecting the individual citizens. To achieve such a governance model, the main role is played by the well-developed and effective state administration, the trust in the judiciary, the political stability that are to guarantee the observance of the law, the consolidation and democratisation of the civil society, the improving of the standard of living and the intellectual development of the citizens. Another essential role of the same importance is that of the international relations expressed in balanced partnership of our country with all other subjects and the possibility of being a partner of equal worth and initiative.